

História a súčasnosť Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove

*130 rokov od založenia Alma mater
a 20 rokov od obnovenia jej činnosti*

PETER ŠTURÁK

Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta

Abstract: *The picture of education in the Greek Catholic Church from the earliest times to the present is given in this study. Education process is set in the context of local Church history, as it is in direct correlation with it. Priority is given to study of the history of Greek Catholic theological faculty, with reference to all periods of its prosperity and periods in which its activity was prohibited. Today the faculty ranks among the top institutions in its focus areas in Slovakia with a local offer of study programs outside of theology.*

Key words: *Greek Catholic theological faculty. Church. History. Study. Library.*

Cirkev od svojho počiatku dostala poverenie od svojho zakladateľa Ježiša Krista, aby sa v každej dobe venovala starostlivosti o kňazské povolania. Budúcnosť Cirkvi závisí v mnohom od dobrých, svätých vzdelaných kňazov. Aby to neostalo iba vrúcnyim želaním, je potrebné konať konkrétne kroky. A týmito konkrétnymi krokmi je duchovná formácia v kňazských seminároch a intelektuálna na teologických fakultách. Táto formácia sa uskutočňovala a prechádzala mnohými vývojovými etapami. V službách evanjelizácie slovanských vierozvestcov svätých Cyrila a Metoda táto príprava na kňazstvo pokračovala aj na našom území. Solúnski bratia založili na Veľkej Morave aj vyššiu školu, na ktorej pripravovali a vychovávali kandidátov na kňazstvo.¹

¹ KORMANÍK, V.: Krátky pohľad dna dejiny seminára. In: 125. *Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Zborník prednášok: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov: 30. september – 1. október 2006. Prešov: Petra, n. o., 2006, s. 13.

O ďalšom rozvoji školstva a vzdelanosti po zániku Veľkej Moravy existujú iba jednotlivé rudimenty. V stredovekom Uhorsku organizácie škôl, čo sa týka ich vzniku a vývoja, úzko súvisela s formujúcou sa cirkevnou organizáciou. Veľký význam tam zohrávali školy kláštorné, kapitulske a farské.²

Kultúra a duchovná úroveň východného duchovenstva v období pred Užhorodskou úniou, ale aj v nasledujúcich desaťročiach nebola nijako uspokojivá. Z predchádzajúceho obdobia nemáme veľa presných správ o podmienkach eventuálnej kňazskej formácie.³

O celkovej situácii duchovenstva niekoľko rokov po Únii prináša správu uhorský prímás Juraj Lipay vo svojom liste z 2. júla 1654 pre rímsku Kongregáciu Propaganda Fidei, kde píše doslova o kňazoch, že sú nevzdelaní.⁴

Prvý plán na otvorenie školy pre prípravu duchovenstva vidíme v liste humenského a užského kniežata Juraja Drughetha z 31. marca 1655, kde je uvedený predposledný bod privilégii pre mukačevského biskupa Petra Parthénia Petroviča, že má právo kúpiť v Užhorode dom, v ktorom by sa otvorila škola. Dovtedy tradičný spôsob vzdelávania a formácie v tom období bol realizovaný tak, že kandidát na kňazstvo sa vzdelával pri svojom otcovi – kňazovi, ktorý bol garantom jeho prípravy na kňazstvo. Následne bol predstavený svojmu biskupovi na kňazské svätenia. Výrazný pozitívny posun vo zvýšení kvality môžeme nachádzať v účinkovaní mukačevského biskupa Jozefa De Camellisa, ktorý sa ujal vedenia eparchie v roku 1689. V rámci reorganizácie cirkevného života prostredníctvom konania synod utvrdzoval kňazov vo vernosti Katolíckej cirkvi a zachovávaní cirkevného poriadku.⁵ Na synode konanej v Satmári 11. mája 1690 v dekréte v bode 12 vydal nasledujúce nariadenie: „*Nikto nebude povýšený do kňazského stavu, ak jebo vek nedosiaboh 24 rokov a ak neslúžil aspoň tri roky pri nejakom chráme ako cerkovník a kantor a kto by*

² KOPRIVŇÁKOVÁ, J.: Z dejín školstva v stredovekom a novovekom Uhorsku. In: *Dejiny cirkevného školstva na Slovensku*. Prešov : GTF PU, 2009, s. 32.

³ VASIL, C.: Formácia gréckokatolíckeho duchovenstva mukačevskej eparchie do otvorenia eparchiálneho seminára (1788). In: *125. Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Zborník prednášok : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov : 30. september – 1. október 2006. Prešov : Petra, n. o., 2006, s. 24.

⁴ VASIL, C.: Formácia gréckokatolíckeho duchovenstva mukačevskej eparchie do otvorenia eparchiálneho seminára (1788). In: *125. Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Zborník prednášok : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov : 30. september – 1. október 2006. Prešov : Petra, n. o., 2006, s. 25.

⁵ VASIL, C.: Formácia gréckokatolíckeho duchovenstva mukačevskej eparchie do otvorenia eparchiálneho seminára (1788). In: *125. Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Zborník prednášok: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov : 30. september – 1. október 2006. Prešov : Petra, n. o., 2006, s. 28.

*nemal ako slušne vyžiť, či už z vlastného alebo z dôchodkov chrámu, pre ktorý chce byť vysvätený. O to menej, kto bude neznalý cirkevných vecí, že ani nie je schopný riadne vysľubovať tajomstvá. Preto teda, prv ako k nám prídu, nech sa najprv dobre učia, aby boli uznaní za primerane vyškolených a aby boli uznaní za hodných.*⁶ Komplikovaná materiálna a politická situácia nedovoľovala, aby seminár bol v tomto období zriadený. Prvá zmienka o štúdiu kandidátov na kňazstvo východného byzantského obradu sa objavuje v roku 1701 a je spojená s Trnavou. V roku 1703 kardinál Kolonič píše do Ríma, že založil fundáciu pre kňazský seminár, pre štúdium bohoslovcov byzantského obradu. Toto štúdium bolo zabezpečené zo základiny biskupa Františka Jániho, ktoré bolo zverené rektorovi trnavského jezuitskeho kolégia. V histórii ju poznáme pod názvom *Fundatio Janiano-Leopoldiana*.

Z tejto zbožnej almužny boli vychovávaní mladíci, nakoľko to bolo možné predovšetkým tí, ktorí chcú „*ustúpiť do cirkevného stavu a byť vysvätení za kňazov gréckeho obradu.*“ Spomenutá fundácia zabezpečovala 4 študijné miesta v kňazskom seminári a ich absolventi mali veľmi dobrú úroveň a v dejinách Mukačevského biskupstva patria medzi veľké osobnosti. Známy historik Lučkaj uvádza medzi 54 významnými kňazmi Mukačevskej eparchie 18. storočia 30 absolventov Trnavskej univerzity medzi, ktorých patrili napríklad: Ján Hodermarský – neskorší generálny vikár, Juraj Genadij Bizanci – mukačevský biskup (1716-1732), Simeon Štefan Olšavský – mukačevský biskup (1733-1737), Juraj Gabriel Blažovský – mukačevský biskup (1738-1742), Michal Manuel Olšavský – mukačevský biskup (1743-1767), Ján Bradač – mukačevský biskup (1768-1772), Andrej Bačinský – mukačevský biskup (1773-1809).

Miestom formácie a vzdelávania budúcich kňazov bol predovšetkým seminár v Užhorode. Predpokladom štúdia teológie bolo ukončené štúdium filozofie. Tá sa študovala predovšetkým na teologických školách v Košiciach, Satmári a vo Veľkom Varadíne. Samotné štúdium teológie pozostávalo z disciplín ako: Starý a Nový zákon s hermeneutikou a predchádzali im hebrejský a grécky jazyk. Ďalej to bola história Cirkvi, patológia s poučeniami svätých otcov a polemická dogmatika. Potom nasledovala morálka s pastorálkou, cirkevné právo spolu so štátnymi zákonmi.

V užhorodskom kňazskom seminári získavali vzdelanie a duchovnú formáciu budúci gréckokatolícki kňazi Mukačevskej eparchie. Ďalšími

⁶ VASIL, C.: Formácia gréckokatolíckeho duchovenstva mukačevskej eparchie do otvorenia seminára (1788). In: 125. *Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Zborník prednášok: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov : 30. september – 1. október 2006. Prešov : Petra, n. o., 2006, s. 28.

Porov. HODINKA, A.: *A Munkácsi Gôr. szent pöskopség okmánytára*. Ungvar , 1911, s. 301.

miestami vzdelanostnej a duchovnej formácie gréckokatolíckych bohoslovcov v habsburskej monarchii boli: Athanaseum v Ríme, Trnavská univerzita (seminár), Seminár svätej Barbory a Pazmáneum vo Viedni, Centrálny seminár vo Lvove, ďalej teologické fakulty a semináre v Jágri, Budapešti, Olomouci, Prahe a v ďalších mestách.⁷

Zvlášť biskup Michal Manuel Olšovský sa zaslúžil o rozvoj gréckokatolíckeho bohosloveckého štúdia. V roku 1744 založil v Mukačeve pre bohoslovecké štúdium tzv. Malý seminár a Ústav pre vzdelávanie pre gréckokatolíckych učiteľov. V roku 1766 začal so stavbou Veľkého seminára.⁸ Spočiatku Mukačevská bohoslovecká škola bola dvojročná, od roku 1757 trojročná, neskôr štvorročná. Kto nezložil úspešne skúšky, opakoval rok alebo i dva. Školský rok začínal v jeseni a skúšky boli na jar. Študenti bývali na privátoch. Vyučovanie sa začínalo o 8 hodine ráno a trvalo do 16 hodiny poobede. Kandidáti si zapisovali prednášky profesora. Prvými profesormi bohosloveckej školy boli absolventi teologických fakúlt v Budíne a v Trnave, napr. Juraj Čirský, Ivan Palčík, Demeter Dorož, Ján Bradáč, atď. Mukačevská škola jestvovala do roku 1787, keď biskup Andrej Bačinský preniesol svoje sídlo, ale i školu do Užhorodu.⁹ Jeho zásluhou za pomoci cisárovnej Márie Terézie bol v roku 1774 zriadený vo Viedni Cisársky generálny seminár pre všetky gréckokatolícke eparchie na území Rakúsko – Uhorska, teda aj pre Slovensko, ako jeho súčasť.¹⁰

Rok 1818 sa stal veľmi dôležitým medzníkom v dejinách našej miestnej cirkvi. Bulou *Relata Semper* bolo pápežom Piom VII. erigované Prešovské biskupstvo vyčlenením z rozsiahlej Mukačevského biskupstva. Pre nedostatok finančných prostriedkov nebol pri biskupstve zriadený seminár, ani bohoslovecká škola. Adepti kňazstva študovali ako doteraz na už spomínaných bohosloveckých školách. Schematizmus Mukačevského biskupstva z roku 1823 udáva, že 2 boli v Budapešti, 3 vo Viedni a 27 v Užhorode. V nasledujúcich rokoch boli počty bohoslovcov z Prešovského biskupstva v seminári v Užhorode takéto: v roku 1835 – 19; v roku 1837 – 21; v roku 1839 – 15; v roku 1845 – 24; v roku 1856 – 17; v roku 1878 – 18.¹¹

Tento stav trval pomerne dlho. Až za biskupa Dr. Mikuláša Tótha (1876-1882) bol zriadený v Prešove seminár. V roku 1877 bol kúpený

⁷ JANOČKO, J.: *Dejiny cirkevného školstva v Prešovskej eparchii do roku 1989*. Prešov: 2008, s. 101.

⁸ ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov, 1999, s. 21.

⁹ PAPP, Š.: Kde sa učili a študovali naši kňazi? In: *Gréckokatolícky kalendár*. Prešov, 1985, s. 125.

¹⁰ KRAJNÁK, J.: Štúdium katolíckej teológie v Prešove. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Byzant, 1994, s. 89.

¹¹ *Schematizmus Mukačevského biskupstva rok 1926*.

dom, ktorý dal biskup prestavať a upraviť a tak bol seminár otvorený 12. septembra 1880. Takto bola zriadená Bohoslovecká akadémia v Prešove spojená s kňazským seminárom. Názov tejto školy bol spočiatku v latinskom jazyku Academia Theologica a neskôr ako Vysoká škola bohoslovecká.¹² Prvým rektorom sa stal kanonik Michal Kotradov. Nástupca biskupa Dr. Mikuláša Tótha na prešovskom biskupskom stolci, biskup Dr. Ján Vályi ten dal budovu seminára rozšíriť. Plány vyhotovil pán Veber. Seminár, ktorý mal za biskupa Tótha len 3. a 4. ročník, teraz už vzhľadom na rozšírené priestory seminára všetka 4 ročníky. V seminári bolo 24 seminaristov a 3 profesori. Nakoľko počet bohoslovcov stále vzrastal, v roku 1901 bol vypracovaný plán jeho rozšírenia a so stavbou sa začalo 20. augusta 1902 a práce boli ukončené 30. septembra 1903. Seminaristov vtedy bolo 40 a 4 profesori. Biskup Dr. Ján Vályi bol maďarskej národnosti a nakoľko to bolo obdobie maďarizácie vyučovacím jazykom sa stal maďarský jazyk a to až do roku 1924, kedy sa prednášalo v latinskom jazyku, dopĺňovanom rusínskym jazykom alebo v malej miere slovenským jazykom.¹³

Kňazský seminár bol finančne dotovaný z viacerých zdrojov a to z náboženského fondu, náboženskej základiny a neskôr aj Ministerstvom školstva. Vplyvom nových spoločensko-politických udalostí, ktoré mali za následok vznik 1. Československej republiky zmenila sa aj situácia v Prešovskom biskupstve.¹⁴

V tomto období to bohoslovci nemali ľahké. Bola silná maďarizácia, nedostatok finančných prostriedkov. K tomu vypukla I. svetová vojna. Bohoslovcom ubúdalo dosť psychických i fyzických síl. Niektorí nedokončili štúdiá. Rektor spolu so špirituálom žiadali generálneho vikára o dišpenz od pôstov. Hlavné dôvody pre udelenie dišpenzov boli nasledujúce:

1. Seminaristi pre nedostatok finančných prostriedkov sú závislí od zásobovania z mesta a vidieka.
2. Seminaristi a študenti sú slabí a pôsty ich zoslabujú a z toho dôvodu sa im nedarí duchovná práca.
3. Seminaristi majú naďalej zachovávať všeobecné pôsty.

Generálny vikár Juraj Repašský zaslal rektorovi seminára nasledujúcu odpoveď:

- seminaristi môžu jesť mlieko a vajcia po celý čas Veľkého pôstu okrem piatkov, ako aj po celý rok okrem sviatkov Narodenia Pána a Zjavenia Pána;

¹² LACA, P.: *Z dejín Kňazského seminára v Prešove*. Prešov, 1998, s. 22.

¹³ KRAJŇÁK, J.: Štúdium katolíckej teológie v Prešove. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Byzant, 1994, s. 90.

¹⁴ ŠTURÁK, P.: *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov, 1997, s. 73.

- seminaristi môžu jesť mäso po všetky dni v roku, okrem štvrtku Veľkého týždňa, okrem piatkov a sviatkov Narodenia Pána, sv. Petra a Pavla a mariánskych sviatkov;
- v čase Veľkého pôstu sa majú denne modliť za odpustenie hriechov 5x Otčenáš, 5x Raduj sa Bohorodička a 1x Verím v Boha. Vo všedné dni pôstov – 3x Otčenáš, 3x Raduj sa Bohorodička a 1x Verím v Boha.¹⁵

Chod kňazského seminára v Prešove bol od roku 1894 vo väčšej miere financovaný z náboženského fondu a náboženskej základiny. Tieto náboženské fondy a základiny nám poskytujú obraz ako si cirkev pomáha z týchto prostriedkov pri podpore osôb, ustanovizní, stavieb cirkevných budov a ich udržiavania. Finančné prostriedky pre náboženský fond a náboženskú základinu poskytoval štát.¹⁶

V novej Československej republike sa dočasným administrátorom Prešovského biskupstva stal jeho vtedajší generálny vikár Dr. Mikuláš Russnák (1919-1922). V októbri 1922 Svätá stolica vymenovala za nového prešovského apoštolského administrátora križevackého biskupa (gréckokatolíckeho biskupstva v Juhoslávii) Dr. Dionýza Njaradiho (1922-1927). Biskup osobne začal hľadať roztratených seminaristov a pomáhal im dokončiť štúdiá. Pre niektorých zabezpečil miesta na Teologickej fakulte v Prahe. Do prešovského seminára taktiež prijal viacerých bohoslovcov z emigrantských rodín USA.¹⁷ Života v seminári sa zúčastňoval veľmi nábožne. Často komunikoval s predstavenými seminára, pomáhal seminaristom riešiť ich problémy. V priebehu piatich rokov usporiadal eparchiu, zaviedol poriadok, seminár rozkvitol. Po nadobudnutí istoty, že biskupstvo je v poriadku, požiadal Svätú stolicu o preloženie naspäť do Juhoslávie. Dôležitosť bohosloveckej akadémie a seminára pre život eparchie s ohľadom do budúcnosti si uvedomoval aj biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM (1927-1960). Veľmi často navštevoval seminár úradne, ale aj privátne. Pravidelne raz týždenne prichádzal do seminára kvôli duchovným prednáškam, spojených s praktickým riešením mnohých problémov a ťažkostí súvisiacich s teologickou a duchovnou formáciou bohoslovcov. Stretnutia boli poučné a praktické, čím zanechali na jeho zverencoch nezabudnuteľné dojmy. Na prehĺbenie duchovného života seminaristov zaviedol partikulárne spytovanie svedomia, duchovné čítanie od 11.45 do 12.00 hod. Po obede a večeri nasledovala krátka adorácia spojená s piesňou.¹⁸

¹⁵ Porov. AGBP. *Dišpenz od pôstov*, inv. č. 5522.

¹⁶ MUNKA, J.: *Patronátske právo*. Bratislava: Slovenská kníhtlačiareň, 1928, s. 66.

¹⁷ Porov. KUBÍNYI, J.: *The history of Prjasiv eparchy*. Rome, 1970, s. 150.

¹⁸ Porov. ŠTURÁK, P.: Blahoslavený prešovský biskup Pavol Peter Gojdič OSBM a jeho prínos pre rozvoj cirkevného školstva. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí*. Prešov, 2009, s. 100.

Biskup sa zvlášť usiloval napomáhať Vysokej bohosloveckej škole a semináru aj po materiálnej stránke. Vyzýval kňazov a veriacich, aby hmotnými darmi prispievali na ich prevádzku. Do užívania pre seminár dal veľkú eparchiálnu záhradu. Biskup Pavol Peter Gojdič, OSMB sa nepretržite staral o bohoslovcov. Počas pastoračných ciest brával niektorých so sebou. Viacerí boli s biskupom prítomní na kongrese, ktorý sa konal vo na Velehrade. Na kongrese boli zúčastnení biskupi, kňazi a bohoslovci.¹⁹

Bohoslovci boli aktívni, čo sa týka štúdií, ale aj duchovného života. Z použitého materiálu je možné vidieť, že v školskom roku 1930/1931 bohoslovci pracovali v založenej *Literárnej škole sv. Jána Zlatoústeho*.²⁰

V čase, keď sa blížila násilná likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v školskom roku 1948/49 bol rektorom – Dr. Vasil Hopko, vicerektor – Michal Sabadoš, špirituál – Ivan Ljavinec, prefekt – Emil Suchý, dekan – Vasil Hopko, prodekan – Dr. Jozef Kizák. Kolégium profesorov tvorili – Hopko, Kizák, Homičko, Russnák, Podhájecky a Bobák. Pomocní profesori – Suchý, Sedlák, Májovský. V tom istom školskom roku na Vysokej bohosloveckej škole študovalo 30 seminaristov. V prvom ročníku bolo – 12, v druhom – 7, v treťom – 5, v štvrtom – 4 a v piatom – 2.²¹

Vysoká bohoslovecká škola a kňazský seminár v Prešove museli počas svojho trvania zápasiť veľmi často s finančnými ťažkosťami. Zvlášť nepriaznivá situácia bola v čase a po druhej svetovej vojne, keď naše biskupstvo, čo sa týka fár a veriacich bolo ťažko postihnuté vojnovými udalosťami. To sa zákonite premietlo aj v kňazskom seminári. Rektorát Gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove preto žiadal mnohokrát o štátnu podporu.²²

V roku 1945 bol gréckokatolícky seminár v Prešove, nachádzajúci sa na Masarykovom námestí č. 3, zasiahnutý leteckým útokom, čím mu boli zapríčinené značné škody. Teda boli nutne potrebné ďalšie opravy. Budova bola zo zadnej strany ťažko poškodená, keď tam asi vo vzdialenosti osem metrov spadla bomba veľkého kalibru a silne poškodila budovu. Bomba spadla presne na budovu pošty, ktorá stála neďaleko seminára. Časť domu od Stromoradia potrebovala na prízemí, ako aj na prvom poschodí celkom nové okná a dvere. Staré boli rozbité a neupotrebitelné. Steny boli na mnohých miestach ťažko poškodené, prasknuté, omietka spadnutá, stropy narušené, strecha rozbitá. Potrebovala veľmi veľa nových škarúp. Sociálne zariadenia boli zničené, vodovod vážne poškodený a všetky okná rozbité, potrebovali nové zasklenie. Na mnohých miestach

¹⁹ Porov. ŠTURÁK, P.: *Pavol Gojdič, OSMB*. Prešov: Petra, 1997, s. 73 – 74.

²⁰ Porov. AGBP – Stanovy literárnej školy, inv. č. 3125.

²¹ Porov. AGBP – *Prešov: Seminár, pod i. č. 15/40*.

²² Porov. AGBP – *Žiadosť o štátnu podporu zo dňa 16. 7. 1949*.

bolo treba opraviť stropy a v mnohých oknách boli potrebné nové rámy. Vela dverných a okenných rámov bolo poškodených tlakovou vlnou a museli sa znova zamurovať. Po výbuchu bolo taktiež rozpadnutých niekoľko pecí, ktoré sa museli vymeniť. O. i. sa tiež musel vymurovať jeden komín v spálni klerikov. Vedľajšie budovy (drevená šopa, maštal, dreváreň) potrebovali väčšie opravy. Všetky tieto opravy boli napokon vyčíslené na sumu 296.500,- korún.

V seminári pôsobili tri spolky, do ktorých patrili vtedajší bohoslovci. Spolok si mohli dobrovoľne vybrať. Každý z týchto spolkov mal svoju modlitbu, ktorú sa musel každý bohoslovec modliť. Prvý spolok – *Božského srdca Ježišovho*. Člen spoločnosti sa denne modlil modlitbu Domine Jesu, ego licet iudiguus, Verím v Boha, Ó najsvätejšie srdce Ježišovo, zmiluj sa nado mnou. Druhý spolok – *Škapuliarsky*. Člen škapuliarskeho spolku sa denne modlil modlitbu Preblahoslavená, Nepoškrvená, blesk a ozdoba Karmelu, 3x denne raduj sa Bohorodička a k tomu nosil pri sebe škapuliar.²³ Tretí spolok – *Mariánskej kongregácie*. Úlohou týchto členov bolo: opravdivo milovať Pannu Máriu, viesť primeraný kresťanský život, raz v mesiaci sa spovedať, časté sväté prijímanie, zúčastňovať sa na zhromaždeniach spolku 2x v mesiaci, byť účastný raz v roku na duchovných cvičeniach, ráno sa pomodliť 3x Raduj sa Bohorodička, modlitbu zasvätenia, večer sa modliť 3x Raduj sa Bohorodička, Pod tvoju ochranu, každému byť dobrým príkladom, každoročne obnoviť sľub, modliť sa ruženec, chrániť sa zlých nepriateľov, kníh i nebezpečenstva hriechu.²⁴

Pretože finančná situácia seminára bola aj ďalej veľmi zložitá v roku 1948 sa na seminár konala zbierka v každej farnosti biskupstva. Veriaci prispievali jednak peňažnými darmi, z niektorých farností posielali milodary v naturáliách ako napríklad – múku, maslo, slaninu, vajcia, cukor, zemiaky. Spolu tak prispelo na seminár 163 farností. V súvislosti so smutne známymi udalosťami tzv. Prešovského soboru, ktorý sa uskutočnil 28. apríla 1950 a ním bola násilne prerušená činnosť Gréckokatolíckej cirkvi v Československu, aj kňazský seminár a Bohoslovecká vysoká škola v Prešove ukončili svoju činnosť. Do väzenia putoval rektor seminára a zároveň pomocný biskup Dr. Vasil Hopko, taktiež dekan akadémie Dr. Miron Podhájecký a špirituál seminára Ivan Ljavinec. Podobný osud stihol aj všetkých profesorov s výnimkou jedného. Študenti museli nedobrovoľne opustiť seminár. Mnohí boli vyvezení do rôznych táborov, niektorí sa ukrývali pred bezpečnosťou a časť prestúpila pod rôznymi príkormi a sľubmi na pravoslávie.

²³ Ústna výpoveď o. Imricha Marinčáka.

²⁴ Porov. Bedlite a modlite sa. Modlitebník, vydanie II. Prešov, 1949, s. 578.

V roku 1950 pri pokuse štátnej moci likvidovať Gréckokatolícku cirkev v bývalom Československu, došlo k zastaveniu činnosti a následnej likvidácii kňazského seminára a bohosloveckej fakulty. Celkový postup štátnych orgánov voči cirkvi treba jednoznačne chápať ako bezdôvodné a protizákonné ťaženie, ktoré bolo výsledkom stalinskej éry päťdesiatych rokov.²⁵ Po zmene spoločensko – politických pomeroch v rokoch 1968 – 1969 v našej vlasti, sa vtedajší ordinár Mons. Ján Hirka usiloval o obnovenie jej činnosti. Avšak následná „normalizácia pomerov“ nedovolila tento proces obnovy. Hoci žiadosti boli podávané na najvyššie miesta v rokoch 1968, 1969, 1970 a 1971, nijakej z nej nebolo kladne vyhovieť.²⁶ V rokoch 1968 – 1989 adepti na kňazstvo z Gréckokatolíckej cirkvi museli študovať a pripravovať sa na kňazstvo na CMBF v Bratislave. V danom období štúdium na tejto fakulte ukončilo celkovo 58 študentov teológie.²⁷

Obnova teologickej fakulty v roku 1990 priniesla jej novú históriu. Fakulta bola zriadená zákonom č. 163/ 90 Zb., par. 12, ods. 4 zo dňa 3. mája 1990. Ako bohoslovecká fakulta bola včlenená do univerzity Pavla Jozefa Šafárika, od 1. januára 1997 je súčasťou Prešovskej univerzity. V roku 2005 jej názov bol zmenený na teologická. Začiatky boli spojené s veľmi skromným materiálno-technickým zabezpečením, v narýchlo adaptovaných priestoroch. Veľkú zásluhu na obnovení činnosti fakulty a seminára mal Mons. Ján Hirka, vtedajší prešovský sídelný biskup.

Na štarte bolo niečo cez 50 študentov. V zmysle konštitúcie *Sapientia Christiana* hneď v druhom akademickom roku 1991/1992 bolo štúdium prístupné laikom, čo prinieslo veľký nárast študentov – na takmer 150. Veľký kancelár fakulty poskytol predbežné priestory v areáli biskupského paláca. V akademickom roku 1992/1993 už mala fakulta cca 280 študentov, a tak bolo potrebné opäť hľadať nové priestory.²⁸

V akademickom 1993/1994, za prvého dekana fakulty doc. Vladimíra Poláčka, boli na fakulte tieto katedry: filozofická, biblická, historická, dogmaticko-morálna, praktickej teológie, právnická, pedagogická. V prvých rokoch pri obnovení činnosti fakulty bola nepriaznivá najmä otázka personálneho zabezpečenia pedagogického zboru. Obrovský a nenahraditeľný

²⁵ CORANIČ, J.: Tzv. „Prešovský sobor“ – vyvrcholenie úsilia totalitnej moci o likvidáciu Gréckokatolíckej cirkvi v Československu. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. – KOPRIVNÁKOVÁ, J. (eds.). *Cirkev v okovách totalitného režimu. Likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1950*. Zborník prednášok z medzinárodnej vedeckej konferencie, 27. – 28. 04. 2010 GTF PU, Prešov 2010, s. 88.

²⁶ AGBP – Žiadosti o zriadenie Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty v Prešove zo dňa 21. 12. 1968, 5. 7. 1968, 18. 12. 1969, 5. 2. 1970, 26. 1. 1971.

²⁷ ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra, 2008, s. 176.

²⁸ Slovo na úvod. In: *Študijný program*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 1993. GBF, s. 3.

kus práce vykonali pri jej zrode prodekani a to Mons. Ján Krajňák a Mons. Jozef Tóth, a taktiež prvý rektor seminára pri obnovení jeho činnosti o. Vasil Kormaník. V akademickom roku 1995/1996 bol dekanom fakulty doc. ThDr. František Janhuba a na fakulte už bolo okrem dvoch docentov a ôsmych odborných asistentov aj 15 asistentov. Fakulta mala jednotný odbor Všeobecná katolícka teológia – učiteľstvo náboženstva a etiky. Teologická fakulta mala 130 bohoslovcov a 420 laikov.²⁹ V akademickom roku 2000/2001 mala teologická fakulta 130 bohoslovcov a 184 laikov, v ďalšom roku ako udáva *Správa o činnosti GBF za rok 2003*, študovalo na fakulte v prvom a druhom stupni vysokoškolského vzdelávania 390 študentov. V akademickom roku 2003/2004, keď bol dekanom fakulty prof. Vojtech Boháč mala fakulta celkovo 476 študentov. V akademickom roku 2005/2006, ako udáva *Správa o činnosti GTF za rok 2006*, študovalo na teologickej fakulte celkovo 684 študentov. Medziročný nárast predstavoval 94 študentov, t.j. cca 16%. V tomto akademickom roku 2010/2011 študuje na fakulte spolu 645 študentov.

Hlavné poslanie GTF PU v Prešove spočíva v zabezpečení odbornej prípravy duchovných Prešovskej gréckokatolíckej metropolie v duchu koncilu a pápežských dekrétov (apoštolská konštitúcia Jána Pavla II. *Sapientia Christiana*) aj pre eparchie mimo územia SR, najmä pre potreby českých krajín. Zároveň adekvátne reaguje na spoločenské potreby a požiadavky pri tvorbe a ponuke študijných odborov.

Gréckokatolícka teologická fakulta vyvíja permanentné úsilie k dosahovaniu prioritného cieľa, aby sa stávala excelentnou výchovno–vzdelávacou a vedeckovýskumnou inštitúciou nielen v národnom, ale aj v európskom vysokoškolskom priestore realizujúc dialóg s inými disciplínami v duchu kresťanskej hodnotnej orientácie.

Napredovanie fakulty zvlášť v poslednom období je viac ako evidentné a zrejmé. Dosiahnuté výsledky v jednotlivých oblastiach činnosti v hodnotení komplexnej akreditácie, ktorá prebiehala v celom vysokom školstve na Slovensku, nás zaradili na prvé miesto medzi teologickými fakultami.

Vďaka bohatej ponuke akreditovaných študijných programov je o štúdium na fakulte záujem prevyšujúci možnosti prijatia uchádzačov. Kvalitu vzdelávacieho procesu umocňuje využívanie trendov v modernizácii výučby v jednotlivých disciplínach prostredníctvom informačných a komunikačných technológií. GTF PU ponúka vzdelávanie v 10 študijných programoch: 3 študijné programy na 1. stupni vysokoškolského štúdia; 3 stu-

²⁹ JANHUBA, F.: Slovo na úvod. In.: *Študijný program Gréckokatolíckej bobosloveckej fakulty UPJŠ 1996–1997*, s. 6.

dijné programy na 2. stupni vysokoškolského štúdia; 1 študijný program na spájajúcom 1. a 2. stupni vysokoškolského štúdia; 1 študijný program na dobiehajúcom spájajúcom 1. a 2. stupni vysokoškolského štúdia; 2 študijné programy na 3. stupni vysokoškolského štúdia + habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov v odbore katolícka teológia a religionistika.³⁰

Vedecké bádanie sa stalo neoddeliteľnou súčasťou práce každého pedagóga a prispieva k rozvíjaniu interdisciplinárnych postupov a k podpore komplementárnosti medzi fakultami. Všetci pedagógovia fakulty sú aktívne zapojení do riešenia vedeckých úloh v domácich grantových schémach, ale zároveň sú už aj riešiteľmi zahraničného vedeckého projektu.

Základným predpokladom napredovania a dynamizácie fakulty je intenzívna publikačná činnosť pedagógov a permanentná snaha prezentovať výsledky vedeckého a tvorivého bádania cez kvalitne realizované vedecké podujatia a výstavy. Gréckokatolícka teologická fakulta sledujúc tieto trendy ponúka každoročne bohatú paletu konferencií medzinárodného a domáceho charakteru. Tieto podujatia sú venované rôznym oblastiam vedeckého výskumu v rozmere teologickom, filozofickom, religionistickom, liturgickom a podobne. V publikačnej činnosti pedagógov v prepočte na jedného tvorivého pracovníka patrí fakulte na celej univerzite jedno z prvých miest. V posledných dvoch rokoch 25 pedagógov fakulty vypublikovalo celkovo 63 monografií, učebníc a zborníkov. Veľmi dôležitým rozmerom v tejto oblasti je skvalitnenie vydávania vlastnej recenzovanej teologickej revue pod názvom *Theologos*.

Na výraznom napredovaní fakulty vo všetkých jej činnostiach má dominantný podiel rozšírenie resp. vybudovanie fakultnej knižnice, ktorá sa stala intelektuálnym srdcom fakulty. Jej vybudovanie sa uskutočnilo zásluhou Veľkého kancelára fakulty o. arcibiskupa a metropolitu Mons. Jána Babjaka a poskytnutím fondov vzácnej historickej knižnice.

Reflektovanie špecifických vzdelávacích a vedeckovýskumných princípov obsiahnutých v apoštolskej konštitúcii *Sapientia christiana* podporuje kompatibilitu fakulty s fakultami v zahraničí. Fakulta na poli medzinárodnej spolupráce dynamizovala svoje aktivity, vďaka ktorým vytvorila solídnu sieť v stredoeurópskom priestore. Výrazom týchto snáh je spoluorganizovanie medzinárodných podujatí, vzájomné výmenné pobyty pedagógov a študentov podľa princípov bolonského procesu, rozširujúca sa výmena publikácií.

³⁰ Akreditované študijné odbory, študijné programy, rigorózne konania, habilitačné konanie a konanie na vymenúvanie profesorov v akademickom roku 201/2011. In: *Informácie o štúdiu v akademickom roku 2010 – 2011*, s. 10.

Teologičnosť fakulty je prezentovaná aj stálou duchovnou službou pre pedagógov a študentov v priestoroch fakultnej kaplnky Božej múdrosti. Existencia duchovnej služby dotvára prostredie, aby pod odborným vedením pedagógov vyrastali zo študentov kultivované osobnosti, duchovné a morálne vyspelé.

*Príspevok bol napísaný v rámci riešenia inštitucionálneho projektu
IP GTF reg. č.: 02/2010 pod názvom: Významné medzníky
v živote Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku.*

Zoznam použitej literatúry

- Archív Gréckokatolíckeho arcibiskupského úradu v Prešove.
Bedlite a modlite sa. Modlitebník, vydanie II. Prešov, 1949.
- CORANIČ, J.: Tzv. „Prešovský sobor“ – vyvrcholenie úsilia totalitnej moci o likvidáciu Gréckokatolíckej cirkvi v Československu. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. - KOPRIVŇÁKOVÁ, J. (eds.). *Cirkev v okovách totalitného režimu. Likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1950.* Zborník prednášok z medzinárodnej vedeckej konferencie, 27. – 28. 04. 2010 GTF PU, Prešov, 2010.
- HODINKA, A.: *A Munkácsi Gôr. szent pôskopség okmanytára.* Ungvar , 1911.
- JANHUBA, F.: Slovo na úvod. In.: *Študijný program Gréckokatolíckej bobe-sloveckej fakulty UPJŠ 1996 – 1997.*
- JANOČKO, J.: *Dejiny cirkevného školstva v Prešovskej eparchii do roku 1989,* Prešov, 2008.
- KOPRIVŇÁKOVÁ, J.: Z dejín školstva v stredovekom a novovekom Uhorsku. In: *Dejiny cirkevného školstva na Slovensku.* Prešov : GTF PU, 2009.
- KORMANÍK, V.: Krátky pohľad dna dejiny seminára. In: *125. Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“.* Zborník prednášok: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov: 30. september – 1. október 2006. Prešov: Petra, n. o., 2006.
- KRAJŇÁK, J.: Štúdium katolíckej teológie v Prešove. In: *Gréckokatolícky kalendár.* Byzant, 1994.
- KUBÍNYI, J.: *The history of Prjasiv eparchy.* Rome, 1970.
- LACA, P.: *Z dejín Kňazského seminára v Prešove.* Prešov, 1998.
- Slovo na úvod. In: *Študijný program.* Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 1993.
- MUNKA, J.: *Patronátske právo.* Bratislava: Slovenská kníhtlačiareň, 1928.

- PAPP, Š.: Kde sa učili a študovali naši kňazi? In: *Gréckokatolícky kalendár*. Prešov, 1985.
- Schematismus Mukačevského biskupstva rok 1926.
- ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov: Petra, 2008.
- ŠTURÁK, P.: *Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov: Petra, 1997.
- ŠTURÁK, P.: Blahoslavený prešovský biskup Pavol Peter Gojdič OSBM a jeho prínos pre rozvoj cirkevného školstva. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí*. Prešov, 2009.
- VASIL, C.: Formácia gréckokatolíckeho duchovenstva mukačevskej eparchie do otvorenia seminára (1788). In: *125. Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Zborník prednášok: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešov : 30. september – 1. október 2006. Prešov : Petra, n. o., 2006.